ئاڵای هەرێمی كوردستان .. ناسنامەیەك بۆ گەل و ، پێناسەیەك بۆ نیشتمان

نوسینی عبدالرحمن صدیق

زۆرن ئەو جارانەی كە تیایاندا، سیاسەتمەدارو رووناكبیرانی كوردستان جەختیان لەسەر كۆبوونەوەی هەموو لایەك كردۆتەوە لەسەر خاڵە هاوبەشەكان ، لە پێناوی بەرژەوەندی باڵای گەلی كوردستاندا.

بەڵام ئاشكرایە كە بەرژەوەندیی هاوبەش و، چارەنووسی هاوبەش و كۆك بوون لەسەر خاڵە هاوبەشەكان ، هەر هەموویان ئەو چەمكە مەعنەوی و واتایی یانەن، كە بۆ بەرجەستە كردنیان لە ژیانی رۆژانەدا پێویستیەكی زۆرمان بە دۆزینەوەی میكانیزمی هاوبەش هەیە، چونكە چوار چێوە هاوبەشەكانن كە بەرژەوەندیی هاوبەش و چارەنووسی هاوبەش دەپارێزن.

یەكێك لەو میكانیزمانەی كە خەڵكێك لە دەوری خۆیدا كۆ دەكاتەوەو، چارەنووسیشیان بەیەكەوە گرێ دەدات و، خەمی هاوبەش و هیوای هاوبەشیان بەرجەستە دەكات، بوونی (ئاڵا)یە.

(ئاڵا) گەرچی لە رەنگێك یان چەند رەنگێك و، لە مەترێك یان زیاتری پارچە قوماشێك دروست دەكرێت، بەڵام لە واقیع دا چەترێكەو، لە سێبەریدا هەزاران كەس و، لەسەر سەدان كیلۆمەتری چوار گۆشەش لە خاك و ئەرز، هاو ئومێدو هاوخەم پێكەوە دەژین.

هاووڵاتیانی خاوەن یەك ئاڵا، هەست بەبوونی نیشتمانی خۆیان دەكەن و، پەیوەندی نێوان ئاڵا لاوەكییەكانی وەك ئاڵای حزب و ئاڵای رێكخراوەو، ئاڵای كۆمپانیاو، ئاڵای یانەو، ئاڵای دەستەو كۆمەڵەكانیش، پتەوتر دەكات و، هەر هەمووشیان لە سێبەری خۆیدا كۆدەكاتەوەو لە ئامێز دەگرێت.

ئەمە جگە لەوەی كە فاكتەرێكی بەهێزە بۆ ناساندنی كیان و قەوارەی سیاسیی هەر گەل و نەتەوەیەك بە كۆمەڵگەی جیهانیی و گەلانی دونیا.

لێرەوەو لەم پێشەكییە پێویستەوە، بوونی ئاڵایەك بۆ هەرێمی كوردستان، زەرورەتێكی نیشتمانیی و مێژوویی ئەوتۆیە كەوا چاكە هەموو كەس لەلای خۆیەوە پشتگیری لێ بكات، بەلای كەم لەبەر ئەو هۆیانەی كە لە پێشەوە ئاماژەمان بۆ كردن.

ئیسلامیش كە جەخت لەسەر پێویستیی ئیمان و، بەرژەوەندیی خەڵك و، بەها باڵاكانی مرۆڤایەتی دەكات و، میكانیزم و جۆری پێكەوە ژیانی نێوان نەتەوەو گەلانیشی بۆ خۆیان بەجێ هێشتووە، بۆ ئەوەی ئارەزوومەندانەو لەبەر رۆشنایی بەرژەوەندیی هەمووان دا، چوارچێوەكان دیاری بكرێن ، لەم بوارەدا، لە لای رەوایە كە نەتەوەو

گەلانی موسڵمان لەژێر سایەی ئیسلام دا، (ئالآ)ی تایبەت بەخۆیان هەبێت، چونکە (ئـالآ) فاکتـەری کۆکردنـەوەی خەڵك و جەماوەرە، هەر لەبەر ئەمەشە لەگەڵ پێکهێنانی دەوڵەت دا لەلایەن پێغەمبەرەوە (صلی الله علیـه وسـلم) لە (مەدینە)دا ، پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)، بوونی (ئالآ) یـەکی بـە زەروورەت زانـی، بۆیـە (ابـن عبـاس) دەڵێت: (کانت رایة النبي (صلی الله علیه وسلم) سوداء، ولواءه أبیض) رواه الترمذي وابن ماجه.

ئیمامی (الشوکانی) دەڵێت:- (اللواء وهو الرایة ویسمی العلم، وکان الاصل أن یمسکها رئیس الجیش ثـم صـارت تحمل علی رأسه) پاش دەڵێت: (قال ابو بکر ابن العربي: اللواء غیر الرایـة فـاللواء مایعقـد في طـرف الـرمح ویلـوي علیه والرایة ما عقد فیه، ویترك حتی تصفقه الریاح) کەواتە (الرایة) و (اللواء) واتـە (ئـالآ) بـەڵام (اللـواء) واتـە ئالآی پێچراوە، (الرایة)ش واتە ئالآی کراوە، وەکو ئەوانەی کە ئەمڕۆ دەبینرێن.

بەم شێوەیە ئالآی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) رەش بووەو، (لیوا) کەشی واتە ئالآ پێچراوەکەش سپی بووە.

ئەم ئالآ ناوەندیی‌و سەرەکی‌یەی دەوڵەتی ئیسلامیش نەبۆتە رێگر لە بەردەم بوونی ئالآی تایبەتی هۆزو تیرەکـان دا، بۆیە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسـلم) رێگەی دەدا کە هەر تیرەو هۆزێك ئالآی تایبەتی خۆیان هەبێت لە پاڵ ئالآی ناوەندیدا ، (ابن کثیر) لەبارەی چۆنیەتی چوونە ناو (مەککە)وە دەڵێت: (ومرت القبائل علی رایاتهـا) واتـە (هـەر هۆزێك لەژێر ئالآی خۆیدا چوونە مەککەوە). هەر هۆزو تیرەیەکیش ئارەزوومەندانە رەنگ و شـێوەی ئـالآی خۆیـان دیاری کردووە، ئەوەتا (بنو سلیم) داوایان کرد کە ئالآکەیان (سوور) بێت، (ابن کـثیر) دەڵێـت:- (فلمـا کـان عـام الفتح خرجت بنو سلیم، فلقوا رسول الله (صلی الله علیه وسلم) بقدید وهم سـبعمائه، ویقـال کـانوا ألفـا فأسـلموا، وقالوا اجعلنا فی مقدمتك واجعل لواونا أحمر) (أنصار)ەکانیش کە موسڵمانانی مەدینـە بـوون ، ئالآکـەیان (زەرد) بوو.

(ابن حجر) دەڵێت (وعقد رسول الله (صلی الله علیه وسلم) رایات الانصار وجعلها صفراء).

لەمانەی پێشەوە دەگەینەوە ئەو ئەنجامەی کە دەوڵەتی ئیسلامیی دەوڵەتێکی کراوەی لە چەشنی کۆنفیدراڵی‌یە کـە تیایدا (ناوەند) رێگە دەدات گەلان و نەتەوەی خاوەن تایبەتمەندێتی، حکومەت و سوپاو ئالآی تایبـەت بـەخۆیانیان هەبێت.

بۆیە کە عەبباسی‌یەکان ئالآی رەسمی خەلافەتیان (رەش) بوو بەڵام لـە چوارچـێوەی ئـەو وڵاتـە فراوانـەدا، (صـلاح الدین) دەوڵەتی (ئەیووبی) هەبوو کە رووبەرەکەی لەنێوان کوردستان و (میـسر)و (یەمـەن) دا بـوو، ئـەم دەوڵەتـە خاوەنی ئالآی خۆی بوو.

(محەمەد ئەمین زەکی بەگ) لە (کوردو کوردستان)دا سەبارەت بە شوورەی (قاهیرە)و قەڵاکەی دەڵێت: (واقعا ئەم شورەیە زۆرجار (تعمیر)و (تغییر) کرا، بەڵام عەلامەتی بە بەیداخی سلتان (واتە صلاح الدین) کە هەڵۆیەکی (سوور) لەسەر زەمینێکی (زەرد)بوو، ئێستاکەش بەسەر یەکێ لەدیوارەکانی قەڵاکەوە ماوە).

ئەمەش لە روانگەی ئەوەی کە پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) پێی باش بووە کە هەموو گەل و نەتەوەیەك لەژێر ئاڵای خۆیان دا ئیسلامەتی پەیڕەو بکەن.

عن عمار بن یاسر (رضي الله عنه): ان رسول الله (صلى الله علیه وسلم) كان یستحب للرجل ان یقاتل تحت رایة قومه) رواه احمد. واتە: پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) پێی خۆش بوو کە هەموو کەسێك لەژێر ئاڵای قەوم و هۆزی خۆیدا بجەنگێت. دیارە ئەمەش لەبەر ئەوەیە کە مرۆڤ – هەر مرۆڤێك – لەژێر ئاڵای نەتەوەی خۆی و، لە نێوان خزم و ناسیاوی خۆیدا حەز دەکات ئازایەتی و کارامەیی خۆی بنوێنێ، هەر لەوێش دا حەز دەکات کەم و کوڕیی و کەمتەرخەمی لێ دەرنەکەوێت، ئەمەش راڤەکردنی دەقی قسەی ئیمامی (الشوكاني)یە کە دەڵێت: (انما كان ذلك مشروعا لما یتكلفه الانسان من اظهار القوة والجلادة اذا كان بمرأى من قومه ومسمع ، لما جلبت علیه النفوس من محبة ظهور المحاسن بین العشیرة وكراهة ظهور المساوىء بینهم ولهذا أفرد الرسول (صلى الله علیه وسلم) كل قبیلة من القبائل التي غزت معه غزوة الفتح بأمیرها و (رایاتها) كما یحكى ذلك في كتب الحدیث والسیرة).

لەبەر رۆشنایی هەموو ئەمانەی پێشەوە ، کوردستان مافی شەرعی خۆیەتی کە دەوڵەت بێت و ئاڵای دەوڵەتی سەربەخۆیشی هەبێت، بەڵام ئەگەر بەرژەوەندی زلهێزانی سەردەم و سیاسەتی ئەمڕۆی جیهان و هەندێك لە وڵاتانی ئیقلیمی، ئەو مافە شەرعی و خوا پێداوەی پێ رەوا نەبینن، ئەوا هەتا ئەو رۆژە دادێت کە هەموومان پێی شاد دەبین، ئێستا جێگەی خۆیەتی کە هەرێمی کوردستان لە روانگەی ئەو تایبەتمەندێتییەی کە هەیەتی، خاوەنی ئاڵای خۆی بێت لە عێراقێکی فیدراڵدا، ئاڵایەك کە لە سایەیدا تەواوی (رەنگ) و (دەنگ)ەکان ئازادانە پێکەوە بژین.

ئاڵایەك کە لە سێبەریدا ململانێی نێوان رەنگەکان هێور بێتەوە .

ئاڵایەك کە لە هەر شوێنێکدا بەرز بکرێتەوە ، ناسنامەی گەلەکەمان و پێناسەی وڵاتمان بێت.